

Η ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΩΣ ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ Ή ΠΛΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗ ΘΑΣΟ

Στέργιος Αλ. Αλεξίου

Ο τίτλος της ανακοίνωσής μου, ως είναι προφανές, παραπέμπει στα έγγραφα ως ένα από τα πλέον ισχυρά αποδεικτικά μέσα κατά τη λειτουργία (εξέλιξη) μιας δί-
κης, αφού, κατά τη γνωστή ρωμαϊκή ρήση, *scripta manent* (τα γραπτά μένουν), σ' αντίθεση με τα λόγια που πετούν.

Πράγματι, μέσα από τα έγγραφα αναδύεται η αλήθεια, αποδεικνύονται συμφω-
νίες και συμβάσεις διαφόρου περιεχομένου όπως π.χ. μεταβιβάσεις ακινήτων, σύ-
ναψη δανείων, εξόφληση οφειλών, σύσταση εταιρειών, σύνταξη διαθηκών κλπ.
Έτσι, από τα έγγραφα θα έλεγε κανείς ότι παραelaίνει ένας κόσμος ολόκληρος, απο-
τυπώνεται η κοινωνία μιας εποχής με τις ιδέες και αντιλήψεις της, τα ήθη και τα
έθιμά της.

Ωστόσο και τα έγγραφα ως αποδεικτικά μέσα έχουν και αυτά την «Αχίλλειο
πτερόνα» τους, αφού παρέχουν την ευχέρεια σε πάντα θιγόμενο να τα προσβάλλει ως
μη γνήσια κατά την υπογραφή ή ως πλαστά κατά το περιεχόμενο (βλ. άρθρο 461
Κ.ΠολΔ). Θα πρέπει δε να λεχθεί, επί τη ευκαιρία, ότι στο πεδίο της Πολιτικής Δι-
κονομίας ως πλαστότητα χαρακτηρίζεται *αποκλειστικά η άνευ δικαιώματος επέμ-
βαση τρίτου στο κείμενο γνησίου εγγράφου*. Δηλαδή η αυθαίρετη (χωρίς την άδεια
του εκδότη - υπογραφέως του) μεταλλαγή του περιεχομένου του συγκεκριμένου εγ-
γράφου (βλ. Μπέη: Ερμ. Κ.ΠολΔ άρθρο 460 §II, σελ. 1761, Εφ. Αθ. 2068/1992 Δ. 23.
793). Αντιθέτως, η αμφισβήτηση της πατρότητας της υπογραφής δεν συνιστά έν-
σταση πλαστότητας αλλά προσβολή ελλείψεως γνησιότητας του εγγράφου επί του
οποίου έχει τεθεί η υπογραφή αυτή (Κ.ΠολΔ 457 § I, Α.Π. 797/1989 Ελ. Δνη 31.
1275, Εφ. Αθ. 1542/2000 Ελ. Δνη 43. 1457).

Τ' ανωτέρω ισχύουν βέβαια και για την αποδεικτική δύναμη των διαθηκών (πα-
ντός τύπου), που είναι και αυτές έγγραφα και μάλιστα από τα πλέον ουσιώδη, αφού
ως περιέχοντα την τελευταία βούληση του διαθέτη συνδέουν, ως νοητή γέφυρα, τους
απομένοντα εις τα παρόντα και εφήμερα –*τετιμημένους* (κληρονόμους) με τον
απελθόντα ήδη εις τα αιώνια και μέλλοντα– *διαθέτη* (κληρονομούμενον).

Ανεφέρθησαν δε ειδικότερα όλα τα παραπάνω για να γίνει ευκολότερα αντιληπτό ότι παρόμοιοι, περίπου, κανόνες ίσχυαν και στην περίπτωση της προσβολής εγγράφων ως πλαστών, κυρίως διαθηκών, στη νήσο Θάσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας όπως προκύπτει από φωτοτυπίες αποφάσεων που έθεσε στη διάθεσή μου ο σεβαστός και αγαπητός μας φίλος καθηγητής κ. Κωνσταντίνος Χιόνης, τον οποίο και συγχαίρομε για την πνευματική του προσφορά στην περιοχή αυτή της Μακεδονίας μας.

Από τις υποθέσεις που εκδικάστηκαν ενώπιον των Μικτών Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων της Θάσου αποδεικνύεται ότι οι διαθήκες είναι εκείνες που αμφισβητούνται περισσότερο. Οι διαθέτες γνωρίζουν τον κίνδυνο που διατρέχουν αυτού του είδους τα έγγραφα, γι' αυτό και φροντίζουν να εξασφαλίσουν τους κληρονόμους των από μελλοντικές διενέξεις. Ιδιαίτερα οι άκληροι, που υιοθετούν παιδιά, προβαίνουν σε πλήθος ενέργειες για να καταστήσουν απρόσβλητες τις διαθήκες που συντάσσουν. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του οπλαρχηγού της Θάσου Χατζηγιώργη Μεταξά, ο οποίος μαζί με τη σύζυγό του Μαρία υιοθετούν δύο ανίψια τους. Το υιοθετήριο έγγραφο, που συντάχθηκε από το μητροπολίτη Μαρωνείας Κωνσταντίνο τον Ιούνιο του 1815, περιέχει ταυτόχρονα και τη διαθήκη του ζευγαριού. Σ' αυτήν καθορίζεται ότι μετά το θάνατο του άτεκνου ζευγαριού το υιοθετημένο κορίτσι, που ονομαζόταν Παναγιώτινα, θα έπαιρνε ένα μερίδιο από την όλη περιουσία τους και τα κάτω σπίτια, ενώ ο υιοθετημένος Δημήτριος θα έπαιρνε δύο μερίδια και τα επάνω σπίτια¹. Γνωρίζει ο Χατζηγιώργης Μεταξάς ότι οι διαθήκες προσβάλλονται είτε από πλεονέκτες συγγενείς είτε από την τουρκική κυβέρνηση, που θα μπορούσε μετά το θάνατό τους να δημεύσει την περιουσία τους με τον ισχυρισμό ότι αυτή ήταν αδέσποτη, αφού δεν είχαν αποκτήσει φυσικούς κληρονόμους. Γι' αυτό μαζί με τη γυναίκα του προβαίνουν στη σύνταξη *ιεροδικαστικού χοτζετίου* με το οποίο μεταβιβάζουν όλη την κινητή και ακίνητη περιουσία τους στα δύο υιοθετημένα παιδιά τους². Τον Ιούνιο του 1818 οι δύο θετοί γονείς ανακαλούν τη δωρεά που έκαναν με το χοτζέτι στα δύο υιοθετημένα παιδιά τους, αλλά τα υιοθετημένα παιδιά ενεργούν και εκδίδεται σουλτανικό φερμάνι που διατάσσει τον ιεροδίκη Θάσου να εκδικάσει την υπόθεση κατά τας διατάξεις του ιερού δικαίου. Εφόσον τα υιοθετημένα παιδιά μπορούσαν με δικαιόκριτους μάρτυρες ν' αποδείξουν το περιεχόμενο του χοτζετίου, τότε θα έπρεπε να εμποδίζεται οιαδήποτε επέμβαση επί της περιουσίας. Χωρίς καμιά αμφιβολία πρόκειται για εικονική διένεξη, που σκοπό είχε να καταστήσει τη δωρεά ανέκκλητη για να προστατευθούν τα υιοθετημένα παιδιά από πλεονέκτες συγγενείς των δωρητών ή από την αρπακτική διάθεση

1. Βλ. Αποστ. Ε. Βακαλόπουλου, *Ανέκδοτα δικαιοπρακτικά έγγραφα των χρόνων της τουρκοκρατίας*, περ. «Θασιακά», τ. 4(1987), σ. 162-165. Τη διαθήκη υπογράφουν 32 μάρτυρες απ' τους οποίους οι περισσότεροι είναι αδέρφια, συγγενείς και πρόκριτοι της Θάσου.

2. Βλ. Αποστ. Ε. Βακαλόπουλου, *ό.π.*, σ. 160-161.

της τουρκικής διοίκησης³. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο καθής ήταν πρόθυμος να διευκολύνει τους ενδιαφερόμενους γονείς για την προστασία των θετών παιδιών τους, αρκεί να τον αποζημιώναν για τον κόπο του. Η εικονική, άλλωστε, διένεξη ανάμεσα στους γονείς και τα υιοθετημένα παιδιά επιβεβαιώνεται και από άλλη ενέργεια του Χατζηγιώργη και της συζύγου του Μαρίας, που απέβλεπε στη διασφάλιση των παιδιών και στην αποτροπή διενέξεων μεταξύ συγγενών. Για να δώσουν μάλιστα μεγαλύτερο κύρος στη διαθήκη τους ζητούν και εκδίδεται το Φεβρουάριο του 1818 συνοδικό γράμμα του Πατριαρχείου, που επικυρώνει τη διαθήκη και ορίζει φοικτά επιτίμια για όσους θα επεδίωκαν να την ανατρέψουν⁴.

Η προσβολή των διαθηκών γίνεται ενώπιον των Μικτών Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων, που λειτουργούν στα χωριά της Θάσου και που είναι αρμόδια για την εκδίκαση υποθέσεων σε γαμικές και κληρονομικές διαφορές. Με μια τέτοια προσβολή διαθήκης ασχολήθηκε το Μικτό Εκκλησιαστικό Δικαστήριο του Σωτήρος σε ανακοπή που άσκησε ο Βασίλειος Σλάβος κατά της πρωτόδικης ερήμην του απόφασης. Το ιστορικό της υπόθεσης είναι ενδιαφέρον. Οι κληρονόμοι του Γεωργίου Σλάβου με την από 24-8-1895 αγωγή τους ανέφεραν ότι «δινάμει πλαστού διαθετηρίου γράμματος συνταγέντος μετά τον θάνατον του πατρός αυτών» ο αδελφός τους Βασίλειος κατακρατεί παράνομα και αυθαίρετα όλη την πατρική περιουσία τους και αρνείται σ' αυτούς κάθε κληρονομικό δικαίωμά τους. Ζήτησαν να κηρυχθεί άκυρο το έγγραφο, να υποχρεωθεί ο εναγόμενος στη διανομή της πατρικής περιουσίας και στην καταβολή όλων των δικαστικών εξόδων και τελών. Στη συζήτηση δεν παρέστη ο εναγόμενος και έτσι ο ενάγων ζήτησε την ερήμην καταδίκη του «ως μη παραστάντος σκοπίμως, καίπερ νομίμως κλητευθέντος». Το Δικαστήριο, αφού άκουσε την ένορκη κατάθεση του μάρτυρα των εναγόντων Γεωργίου Αθανασίου και αφού έλαβε υπόψη του το από 20-8-1895 μαρτυρικό επίσημο της κοινότητας Κάστρου, όπου ο προεστώς Αναστάσιος Α. Ιατρού και άλλοι έξι συγχωριανοί μαρτυρούν «εν βάρει της εαυτών συνειδήσεως ότι τοιούτον έγγραφον διαθήκης ουδέποτε συνετάγη προ του θανάτου του διαθέτου, αλλά μετά τον θάνατον αυτού υπό της τότε εγχωρίου αρχής δωροδοκηθείσης, εκήρυξε τη διαθήκη άκυρη και υποχρέωσε τον εναγόμενο να καταθέσει την κατακρατούμενη πατρική περιουσία σε διανομή εξίσου ανάμεσα στους τέσσερις κληρονόμους και τη μητέρα τους, έταξε μηνιαία προθεσμία για ανακοπή από την ημέρα της κοινοποίησης της απόφασης και τον καταδίκασε σ' όλα τα δικαστικά έξοδα και τέλη προκαταβαλλόμενα υπό του επισπεύδοντος».

Την απόφαση αυτή ανέκοψε ο Βασίλειος Σλάβος για τους λόγους που επικαλείται στην από 30-8-1895 ανακοπή του. Κατά τη συζήτηση της ανακοπής του εξέτασε

3. Βλ. Αποστ. Ε. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 154 και 160-161. Πρβλ. και Κωνσταντίνου Χιόνη, Η απονομή της δικαιοσύνης στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, περ. «Θασιακά», τ. 5(1988), σ. 160-161.

4. Βλ. Αποστ. Ε. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 171-173.

μάλιστα και δύο μάρτυρες, τον παπα-Γεώργιο και τον αρχιερατικό επίτροπο Γιαννάκη Βασιλικού, οι οποίοι κατέθεσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου. Ο παπα-Γεώργιος στην ερώτηση πότε συνετάγη η διαθήκη απήντησε αρνητικά, ενώ στην ερώτηση πότε την υπέγραψε, ομολόγησε ότι του την έφερε στο σπίτι του ο Γιαννάκης Βασιλικού και την υπέγραψε. Ο αρχιερατικός επίτροπος, πάλι, Γιαννάκης Βασιλικού κατέθεσε ότι κλήθηκε για σύνταξη διαθήκης προ του θανάτου του διαθέτη και ότι κατά τη σύνταξη δεν παρίστατο κανένας άλλος μάρτυρας. Ομολόγησε επίσης ότι συνέταξε τη διαθήκη μετά την έξοδό του από την οικία του διαθέτη, αφού κράτησε κάποιες σημειώσεις. Η απόφαση που εκδόθηκε από το Δικαστήριο καταπλήσσει με τα όσα αναφέρονται στο σκεπτικό της: «Επειδή οι καταθέσεις των εξονομασθέντων μαρτύρων δεν συμπίπτουν κατ' ουσίαν προς τε εαυτάς και προς το περιεχόμενον της λεγόμενης διαθήκης.

Επειδή η μαρτυρία ενός, έστω και συγκλητικού, ουδόλως λαμβάνεται υπ' όψη, του ετέρου μάρτυρος δηλώσαντος ότι προ δέκα ημερών ήκουσε προφορικώς παρά του εξομολογουμένου ότι επιθυμεί να επιδιορθώσει την προσγενομένην αδικίαν τω υιό αυτού Βασιλείω δωρούμενος τα εν ταις καταθέσειν αναφερόμενα πράγματα, την δε διαθήκην υπέγραψε όχι ενώπιον του διαθέτου, αλλά εν τη οικία αυτού, κατ' αίτησιν του Γιαννάκη Βασιλικού.

Επειδή και η ένστασις του ανακόπτοντος ότι ο μάρτυς Γεώργιος Αθανασίου εξαγορασθείς ψευδώς εμαρτύρησε, γενόμενος επίορκος, καθότι αυτός υπέγραψε και τον διαθέτην, ψευδής και ανυπόστατος εξελέγχεται υπό της καταθέσεως του μάρτυρος Γιαννάκη Βασιλικού δηλώσαντος ότι εν τη υπογραφή της διαθήκης ουδείς έτερος πλην αυτού παρίστατο τω διαθέτη.

Επειδή αι προσαχθείσαι μαρτυρίαι και απολύτως και εν σχέσει προς την διαθήκην ανεπαρκώς εθεωρήθησαν προς απόδειξιν του διΐσχυρισμού του ανακόπτοντος.

Επειδή ο διΐσχυρισμός του ανακόπτοντος ότι το μαρτυρικόν συνετάγη κατά δωροδοκίαν, ψευδής απεδείχθη, του ιατρού μάλιστα Αναστασίου ως εκ του επαγγέλματος αυτού δυναμένου ειλικρινώς να ομολογήσει την αλήθειαν.

Επειδή η αίτησις των ανακοπτομένων νόμιμος και δικαία τυγχάνει περί απορρίψεως της ανακοπής και επικυρώσεως της ερήμην εκδοθείσης αποφάσεως.

Επειδή τα δικαστικά έξοδα αμφοτέρων των δικών επιβαρύνουν τον ηττώμενον των διαδίκων. Διά ταύτα αποφασίζει παμψηφεί την απόρριψιν της ανακοπής ως αναποδείκτου, την επικύρωσιν της υπό ημερ. 26 Αυγούστου 1895 εκδοθείσης ερήμην αποφάσεως του Μ. Εκκλ. Δικαστηρίου, την επιστροφήν της κατεχομένης πατρικής περιουσίας, πλην της αμπέλου εις τα Άρμενα, ήτις εξαιρετικώς διά τας υπηρεσίας του δωρείται κατά την θέλησιν του πατρός αυτού τω Βασιλείω...»⁵.

5. Βλ. Κωνσταντίνου Χιώνη, Η απονομή της δικαιοσύνης στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, περ. «Θασιακά», τ. 5 (1988), σ. 203-206, αρ. εγ. 26.

Το Δικαστήριο δε δίστασε ν' ακυρώσει τη διαθήκη, που δεν υπογράφηκε από τους μάρτυρες ενώπιον του διαθέτη, αλλά, όπως αποδείχτηκε, μετά το θάνατο αυτού.

Τέτοιες προσβολές εγγράφων ενώπιον των αρμοδίων Μ.Ε. Δικαστηρίων αναφέρονται αρκετές στον κώδικα αποφάσεων του Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου. Το 1895 ο Κων/νος Λαλάκης μ' αγωγή του ζητά από τη νύφη του Θωμά Ρεϊζη την επιστροφή της περιουσίας του υιού του Κων/νου και γιατί ξαναπαντρεύτηκε και γιατί δεν είχε αποκτήσει τέκνα από τον πρώτο σύζυγό της. Η εναγόμενη επικαλέστηκε το από 14-10-1883 πωλητήριο έγγραφο «δι' ου ο πρώτος σύζυγος αυτής Ιωάννης επώλησεν εις την ψυχομάναν αυτού Λασκαρίναν την αναφερομένην κτηματικήν περιουσίαν αυτού αντί 30 λίρ. Τουρκίας. Το Δικαστήριο εξακριβώςαν το ασήμαντον του πωλητηρίου, καθότι ουδείς των μαρτύρων είδε να μετρηθώσι χρήματα, και προσέτι ότι η Λασκαρίνα επώλησε κτήματά τινα εκ της αξίας των οποίων ηγόρασεν εν μουλάρι διά τον υιόν της Ιωάννην», γι' αυτό ενέκρινε να καταγραφεί όλη η περιουσία του Ιωάννη, «ή τε ατομική, και η εκ κληρονομίας της αδελφής του και γέννηται η υπ' αυτής διανομή εξίσου μεταξύ της τε Θωμαής Ρεϊζη και του πατρός του Ιωάννου, του και κληρονόμου»⁶.

Οι αγωγές που προσβάλλουν διαθήκες ή άλλα έγγραφα δεν γίνονται όλες δεκτές. Ο Σωτήριος Β. Λαφαζάνης με την από 19-7-1895 αγωγή του ισχυρίστηκε ότι ο γαμπρός του Δούκας Ι. Τσουλκάνης, μετά το θάνατο της συζύγου του Αννούδας και αδελφής αυτού, συνεχίζει να κατακρατεί την περιουσία της συζύγου του, ισχυριζόμενος ότι στηρίζεται σε ανεπίσημο υιοθετήριο έγγραφο, αλλά το Δικαστήριο μετά τη διαπίστωση ότι υπάρχει τακτικό υιοθετήριο έγγραφο «δεόντως επικυρωμένον, δι' ου ο τε Δούκας Ι. Μήρτσου και η σύζυγός του Αννούδα Β. Λαφαζάνη μη έχοντες τέκνα προ ετών υιοθέτησαν τον Σταυρόπουλον του Κυριάκου Νικολάκη εκ Ποταμίας και κατέστησαν αυτόν υπό τους εν εγγράφω αναφερομένους όρους κληρονόμον απάσης της κινητής αυτής και ακινήτου περιουσίας», γι' αυτό και αποφάσισε, αν και το υιοθετήριο έγγραφο ήταν εμμέριτο, επικυρωμένο και ισχυρό, να παρωχηθεί στον ενάγοντα «εκτός του αυτό ανήκοντος 1/8 μεριδίου ως άνω της αδελφής Ελένης και μεριδίων τι εκ συγκαταβάσεως ως πτωχά εκ της περιουσίας αξίας 10 λιρών μόνον Τουρκίας»⁷.

Το ίδιο συμβαίνει και με την περίπτωση των αδελφών Γεωργίου και Ελένης, που ζήτησαν με την από 22-7-1897 αγωγή τους ακύρωση της διαθήκης της άκληρης μακαρίτισσας αδελφής τους Κλάβινας, γιατί άφησε στον ανιψιό της Κωνσταντίνο όχι μόνο το μεριδίό της αλλά και αδιανέμητα κτήματα, πράγμα που ομολόγησε και ο

6. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μικτού Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 11.

7. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 11-12.

αδελφός τους Δημήτριος, πατέρας του Κωνσταντίνου, γι' αυτό και το Δικαστήριο μη επιθυμώντας «να καταρρίψει το κύρος της διαθήκης ενέκρινεν όπως ο Δημήτριος και ο υιός αυτού Κωνσταντίνος αντί των διαφιλονικουμένων κτημάτων πληρώσωσιν τη Ελένη και τω Γεωργίω από πέντε λίρας και ούτω διελύθη η διαφορά αυτών συμβιβαστικώς»⁸.

Σύμφωνα με τη διαθήκη, λύθηκε το 1903 και η διαφορά που ανέκυψε ανάμεσα στον Ιωάννη Μ. Νικολή και στον Κ.Σ. Ρεΐση⁹. Το ίδιο συνέβη και με την υπόθεση των αδελφών Πιστέλα. Ο Ιωάννης Πιστέλας υποχρεώθηκε να παραδώσει «συνωδά τη διαθήκη ταύτη τα διαληφθέντα ένδεκα ελαιόδενδρα» στην αδελφή του Σμαράγδω Πιστέλα¹⁰.

Μερικές φορές οι διάδικοι επικαλούνται διαφορετικές διαθήκες κατά την ακροαματική διαδικασία. Ο Δημήτριος Ιωάννου και ο Σωτήριος Ποδαρίκας με την από 1-9-1908 αγωγή τους ζήτησαν από το γυναικάδελφό τους Γεώργιο Δαρέτζο να συμμορφωθεί με την από 28-4-1904 διαθήκη του Κυριάκου Δαρέτζου, πεθερού αυτών και πατρός του εναγομένου, και να εξοφλήσει ομόλογον 2.000 γροσίων που όφειλε ο Γ. Δαρέτζος στη μακαρίτισσα μητέρα του και πεθερά τους Μαρία Δαρέτζου. Ο εναγόμενος, όμως, προσκόμισε την από 19-2-1908 νεότερη διαθήκη του και υποστήριξε ότι αντί του ομολόγου των 2.000 έχει να λάβει από τον πατέρα του ένα άλλο ομόλογο 1.000 γροσίων και έχει δαπανήσει πάνω από 800 γρόσια για τα μνημόσυνα αυτού. Το Δικαστήριο αφού εξακρίβωσε την αλήθεια των ισχυρισμών του εναγομένου «δέχεται κατά τα πλείστα μέρη αυτής ως έγκυρον την από 19 Φεβρουαρίου διαθήκην του μακαρίτου Δαρέτζου, απορρίπτει την προγενεστέραν ως ακυρωθείσαν υπό της μεταγενεστέρας, τροποποιεί εν μέρει και την δευτέραν ταύτην διαθήκην και διατάσσει ίνα, πλην των διά ταύτης υπέρ του εναγομένου διατιθεμένων κτημάτων, παραχωρηθή εις αυτόν υπό των αδελφών του το 1/3 των εις αυτούς κληροδοτουμένων 27 ελαιοδένδρων εις Αστρίς, ήτοι 9 εξ αυτών, καθ' όλα δε τα άλλα σημεία επιβάλλει την πιστήν και ακριβή εκτέλεσιν της εν λόγω διαθήκης»¹¹. Το Δικαστήριο δέχτηκε τη δεύτερη διαθήκη, αλλά και αυτή, αφού την τροποποίησε κατά ένα μέρος.

Σε τροποποίηση διαθήκης προέβη και το Μ.Ε. Δικαστήριο Κάστρου στην από 29-7-1897 αγωγή που κατέθεσε ο Άγγελος Γεωργίου κατά του αδελφού του Χρήστου, που με δωρητήριο έγγραφο του πατέρα τους κατείχε όλη την κινητή και ακίνητη περιουσία του. Από την ακροαματική, όμως, διαδικασία προέκυψε ότι «ένεκα των πολυετών αυτού προς αυτόν εκδουλεύσεων και περιθάψεων εδωρήσατο αυτό

8. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 16.

9. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 30-31.

10. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 51.

11. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 49-50.

τε και τη μητρί αυτού το πλείστον των κτημάτων αυτού και προς πιστοποίησιν τούτου κατέθηκεν έγγραφον ανεπιστήμιου διαθήκης υπό ημερ. 29 Ιουλίου 1896, δι' ου καταφαίνεται το αληθές του διΰσχυρισμού αυτού, και προσέτι ότι ο λόγος της σχεδόν αποκληρώσεως του αδελφού αυτού Αγγέλου είναι η ανήκειος και κακή προς τον πατέρα συμπεριφορά και παντελής αμεριμνησία», γι' αυτό και το Δικαστήριο μετά την ακρόαση των διαδίκων και την ιστορική ανάγνωση του διαθετηρίου τούτου εγγράφου αποφάσισε να παραχωρηθούν στο Χρήστο «τα δι' ιδίων του χρημάτων αγορασθέντα και αναστηθέντα, εν μουλάριον, 60 εμβολάδια εις Βαθίλακα και Καπονίχι κείμενα και εις την Μέσην ευρισκομένη οικία μετά της καλύβης και απέναντι των 1.500 γροσίων, άτινα πιστώνει ο πατήρ αυτού τον Άγγελον, το ήμισυ της πατρικής του οικίας ζωής της μητρός και το έτερον ήμισυ μετά θάνατον της μητρός του και το ήμισυ αμπέλιον του πατρός του προς το κάτω μέρος, του Αγγέλου έχοντας το ιδικόν του αμπέλιον, η λοιπή άπασα κινητή και ακίνητος περιουσία του πατρός αυτών διαιρεθή εις 4 ίσα μέρη εκ των οποίων εν μεν μέρος να λάβη η μητηρ αυτών ως ανδρομοίριον, εν ο εν Αγίω Όρει μονάζων αδελφός αυτών, εν μερίδιον ο Άγγελος και εν ο Χρήστος, άνευ ουδεμιάς άλλης απαιτήσεως περί μνημοσύνων κλπ...»¹².

Από άλλη αγωγή που κατέθεσε η Μαρία Ι. Ζορπά στις 8-7-1898 εναντίον του αδελφού της Κων/νου μαθαίνουμε για τη διαθήκη που επικαλείται η ενάγουσα και που ισχυρίζεται ότι την εξαφάνισε ο αδελφός της για να μην πληρώσει τις 31 λίρες Τουρκίας που διέθεσε η μακαριτίσσα αδελφή της Ελένη απέναντι των μισθών της, όταν ήταν άρρωστη και την περιέθαλπε. Ο ίδιος ο εναγόμενος αντέκρουσε τις αιτιάσεις της αδελφής του επικαλούμενος ότι κι αυτός έλαβε μέρος στις περιποιήσεις της αδελφής του και υποσχόμενος ότι θα λάβει το μερίδιό της από την κληρονομιά της αδελφής τους Ελένης, αν επέστρεφε «τα υπ' αυτής κλαπέντα μαλαγματικά, ήτοι ένα σταυρόν χρυσούν, ένα βραχιόλιον, δύο ξεύγη σκουλαρίκια, δύο δακτυλίδια και μία καρφίτσα, άνευ των οποίων αδύνατος πάσα διανομή...». Από την κατάθεση του ιερέα Γ. Οικονόμου προέκυψε, άλλωστε, ότι λίγο πριν πεθάνει η Ελένη και επί παρούσα των κ.κ. Ιωάννου Λαμπίρη και Ι. Αναστασίου συνετάγη τέτοιο έγγραφο διαθήκης, «το οποίον και του παρουσιάσθη προς επικύρωσιν, αλλ' επειδή το έγγραφον τούτο ήτο αβάσιμον, τουθ' όπερ ωμολόγησεν και ο υιός της εναγούσης ειπών ότι δεν έδωκε χρήματα εις την θείαν του, ουδέ γνωρίζει τοιούτον χρέος προς αυτόν, ηρνήθη την επικύρωσιν, και ότι η ενάγουσα δεν γνωρίζει τι ζητεί, διότι αντί να ζητήσει τας επί της ασθενείας της αδελφής της εκδουλεύσεις και τους κόπους, ζητεί 31 λίρας Τουρκίας, διατεθείσαι δήθεν υπέρ των τέκνων της, τουθ' όπερ παρεδέξατο και η ενάγουσα...». Τελικά το Δικαστήριο αποφάσισε να καταθέσει η ενάγουσα τα κοσμήματα, «άτινα επιβαρύνουσι αυτήν πρώτον, και ακολούθως γίνηται η νόμιμος

12. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγων των ετών 1895-1910, σ. 9-10.

διανομή της περιουσίας»¹³.

Τα αρμόδια Μ.Ε. Δικαστήρια ακυρώνουν τις διαθήκες, όταν δεν είναι συντεταγμένες κατά τους νόμιμους τύπους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μιας απόφασης στην από 24-8-1908 αγωγή που κατέθεσε η Μαρία Ι. Μπαμπατζίκου κατά της ετεροθαλούς αδελφής της Σωτήρας, επειδή κατακρατούσε όλη την πατρική οικία της μετά των επίπλων, αντί της μισής. Το Δικαστήριο ακύρωσε τη διαθήκη, γιατί κατά πρώτον δεν υπέγραφαν επτά ή πέντε μάρτυρες που απαιτούσε ο νόμος, αλλά μόνον τρεις, δεύτερον γιατί ο πατέρας των διαδίκων κατά πάγκοινη ομολογία ήταν παράφρων και σεληνιαζόμενος «ρίπτων εαυτόν οτέ μεν εις το πυρ, οτέ δε εις το ύδωρ και επιτέλους αυτοκτονήσας διά πνιγμού εν τη θαλάσση», τρίτον γιατί η διαθήκη δεν ήταν αρχιερατικά επικυρωμένη, και τέλος ήταν άστοργη, γιατί άφηνε ελάχιστο και ασήμαντο μέρος της περιουσίας του διαθέτη στην ενάγουσα, αν και ήταν η μόνη νόμιμη και αναγκαία κληρονόμος, χωρίς να επικαλείται ο διαθέτης κάποιον αποχρώντα κατά νόμο λόγο της δυσaráσκειάς του, ενώ η εναγόμενη δεν ήταν νόμιμη θυγατέρα του, αλλά μόνο φυσική, γεννημένη από παλλακίδα. Το Δικαστήριο, ύστερα απ' όλα αυτά, αποφάσισε να διανεμηθεί η οικία μαζί με τα έπιπλα σε δύο ίσα μέρη μεταξύ των διαδίκων «ἐξ οίκτου μάλλον φερόμενον προς την εναγομένην ή εκ δικαιοσύνης αυστηράς, ήτις την αποκληροί»¹⁴.

Η προσβολή διαθηκών ενώπιον των Μ.Ε. Δικαστηρίων της Θάσου αποτελεί συχνό φαινόμενο κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας. Γι' αυτό οι διαθέτες προσέχουν να μην καταστήσουν τις διαθήκες τους ευπρόσβλητες από τυπικές παραλείψεις. Χαρακτηριστική είναι η διαθήκη του Αυγουστή Σωτηρίου, που συντάχθηκε στις 24-7-1882 και αναφέρει: «Αν τυχόν μετά θάνατόν μου ήθελεν ευρεθεί εις χείρας τινός των ρηθέντων κληρονόμων μου έγγραφον τι παραποιημένον τη εμή υπογραφή, δωρητήριον ή πωλητήριον, ή άλλο τι τοιούτον, ημερολογούμενον ή προ της παρούσης ή μετά την παρούσαν μου, θεωρηθήσεται όλως ανίσχυρον και ως χάρτης άγραφος, διότι μεθ' όρκου ουδέν τοιούτον εποίησα εν ουδενί των κληρονόμων μου, εκτός της παρούσης μου, διό γέγονε και η παρούσα μου κανονική και έννομος διαθήκη, υπογραφείσα τη ιδία μου χειρί, μαρτυρηθείσα δε και παρ' των εφοροδημογερόντων της χώρας ημών Κάστρου και επικυρωθείσα και παρ' αυτού του σεβαστού ημών κυριάρχου αγίου Μαρωνείας, ευρεθέντος εντεύθεν...»¹⁵. Η διαθήκη για να είναι έγκυρη έπρεπε να φέρει υπογραφές δημογερόντων ως μαρτύρων. Το ίδιο συνέβαινε και με τις αγοραπωλησίες που θεωρούσε η επιτόπια αρχή. Έπρεπε να φέρουν τις υπογραφές τριών τουλάχιστον προεστοδημογερόντων. Το Μ. Ε. Δικαστή-

13. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 23-25.

14. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 44-45.

15. Βλ. Κωνσταντίνου Χιόνη, Η πρακτική ιατρική στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, περ. «Θασιακά», τ. 9 (1994-1995), σ. 571, αρ. εγ. 8.

ριο Κάστρου με την από 11-8-1895 απόφασή του ακύρωσε το πωλητήριο έγγραφο που προσκόμισε ο Κυριατζής Ιωάννου, γιατί δεν είχε συνταχθεί κατά τους νόμους τύπους και γιατί ήταν εικονικό, αφού δεν εμετρήθησαν τα χρήματα στην πωλήτρια μητέρα του. Στο σκεπτικό της απόφασης αναφέρεται ότι «δι' απάτης συνέταξε πωλητήριον έγγραφον ότι δήθεν η μήτηρ Τζακόντα επώλησεν εις αυτόν πέντε ελαιόδενδρα και δύο τεμάχια αγρού αντί χιλίων διακοσίων γροσίων, άτινα δεν επλήρωσεν εις αυτήν ως φαίνεται εκ της δηλώσεως των τότε δημογερόντων, αρνηθέντων να υπογράψωσι μετά τον θάνατον της μητρός αυτού Τζακόντας το παρουσιασθέν εις αυτούς πωλητήριον, πλην του τότε προεστώτος Φιλίππου Κρητικίου δωροδοκηθέντος... Το δικαστήριον... ενέκρινεν όπως θεωρουμένου του πωλητηρίου ακύρου, ως μη μετρηθέντων των χρημάτων, και ως μη φέροντος τους νομίμους τύπους, γένηται η διανομή της όλης περιουσίας εις τέσσερα ίσα μέρη μεταξύ των κληρονόμων...»¹⁶.

Μερικές φορές οι διάδικοι αντί διαθηκών επικαλούνται κατά την ακροαματική διαδικασία πωλητήρια έγγραφα. Έτσι, οι κληρονόμοι της Σμαράγδως Ιωάννου Λάμπρου με την από 25-7-1897 αγωγή της στρέφεται κατά του αδελφού της Βασιλείου, που είχε πεθάνει, γιατί η μητέρα της «εν γήρατι ευρισκομένη άνευ ουδενός δεδικαιολογημένου λόγου και αδικούσα τους λοιπούς αυτοίς νομίμους κληρονόμους διέθηκεν την περιουσίαν της άπασαν εις τον αδελφόν αυτών Βασίλειον», που είχε κι αυτός πεθάνει. Κατά τη συζήτηση παρέστησαν τα ορφανά τέκνα του Βασιλείου μαζί με τη γιαγιά τους, που αντέκρουσαν την αγωγή με την προσκόμιση κανονικού πωλητηρίου «δεόντως μεμαρτυρημένον», απ' το οποίο προκύπτει η πώληση των φιλονικουμένων αγρών στον πατέρα τους Βασίλειο αντί του ποσού των 3.000 γροσίων. Το Δικαστήριο, αφού έλαβε υπόψη του το πωλητήριο, αποφάσισε κατ' επιείκεια να μοιράσουν οι τρεις ενάγοντες κληρονόμοι όλα τα ελαιόδενδρα στα Κενδριά και το χωράφι που βρισκόταν στο Στεφάν, ενώ όλα τα υπόλοιπα που αναφέρονται στο πωλητήριο να μένουν ανεπηρέαστα στα χέρια των ορφανών ως πατρική αυτών κληρονομιά¹⁷.

Το ίδιο συνέβη και με την από 5-7-1898 αγωγή που κατέθεσαν οι αδελφές Ελένη, Βενετία, Βασιλική και Ουρανία Θεοδώρου Ράλλη κατά της αδελφής τους Λασκαρίνας, παραπονούμενες ότι κατακρατεί με το σύζυγό της Αθανάσιο Σιδηρά όλη την περιουσία που εγκατέλειψε ο μακαρίτης αδελφός τους Δημήτριος Μαλτέζος. Οι εναγόμενες, όμως, απέκρουσαν την αγωγή με το από 15-4-1883 κανονικό πωλητήριο έγγραφο, που προσκόμισαν στο Δικαστήριο, με το οποίο απέδειξαν ότι αγόρασαν την περιουσία από το Δημήτριο Μαλτέζο αντί του ποσού των 150 λ. Τουρκίας.

16. Βλ. Γεωργίας Κ. Χιόνη, Οι μεταβιβάσεις ακινήτων στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, περ. «Θασιακά», τ.8 (1992-1993), σ. 206. Πρβλ. και Γεωργίου Νάκου, Το δικαίωμα της χωριστής ιδιοκτησίας επί δένδρων, περ. «Θασιακά», τ. 9 (1994-1995), σ. 372-373.

17. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 18.

Γι' αυτό το Δικαστήριο απέρριψε την αγωγή ως αβάσιμη κι αναπόδεικτη, «καθότι και υποτιθεμένου ότι είχαν κατά τι δίκαιον αι ενάγουσαι, παρεγράφη τούτο διά της μακράς και πολυχρονίου αυτών σιωπής»¹⁸.

Ενδιαφέρουσα είναι ακόμη και μια άλλη απόφαση που εξέδωσε το Μ.Ε. Δικαστήριο Κάτω Θεολόγου στις 10-8-1899 στην από 9-8-1899 αναφορά των αδελφών Ιωάννη και Ελένης Μαραγιάννη κατά των αδελφών τους από άλλη μητέρα Μαρίας, Βενετίας και Σωτηρίου. Οι ενάγοντες παραπονέθηκαν ότι τ' αδέρφια τους διένειμαν μόνοι την πατρική περιουσία τους χωρίς να παραχωρήσουν και εις αυτούς το ανάλογο κληρονομικών μεριδίων τους. Από την ακροαματική, όμως, διαδικασία προέκυψε ότι ο πατέρας επώλησε στους εναγόμενους τα κτήματα και ότι και τους ενάγοντες είχε καλέσει προ του θανάτου του για την αγορά κτημάτων προς εξόφληση του χρέους του, αλλ' ενώ η Ελένη αγόρασε κάποια κτήματα, ο Ιωάννης αρνήθηκε το χρέος του πατέρα του, γι' αυτό και έμεινε έξω από την περιουσία του πατέρα που διανεμήθηκε. Το Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε ότι οι εναγόμενοι δεν κατέβαλαν μετρητά χρήματα στον πατέρα τους για τα πωλητήρια έγγραφα, αλλά δόθηκαν απέναντι χρέους ολιγώτερας βέβαια αξίας των εγγράφων, και επειδή ο Ιωάννης αρνήθηκε το πατρικό χρέος, αλλ' ως γνήσιος κληρονόμος δικαιούται κληρονομικής μερίδας, γι' αυτό αποφάσισε, επειδή υπήρχαν και άλλα αδιανέμητα κτήματα, εκτός από τα πωληθέντα, να παραχωρηθούν στον Ιωάννη από την αδιανέμητη περιουσία κτήματα αξίας πέντε λιρών και ύστερα να διανείμουν εξίσου και τα πέντε αδέρφια την υπόλοιπη αδιανέμητη περιουσία¹⁹.

Προσβολές εγγράφων ως εικονικών ή πλαστών αναφέρονται και στον κώδικα αποφάσεων του Πρωτοδικείου Θάσου του έτους 1897. Σημείωση που γράφτηκε στις 4-3-1897 αναφέρει: «Μη εμφανισθέντος του Δημητρίου Παναγιώτου σήμεραν 4 Μαρτίου 1897 ωρισθείσαν δικάσιμον όπως αποδείξη την εικονικότητα του υπό ημερομηνίαν 10 9/βρίου πωλητηρίου εγγράφου, αίρεται η επί των διαλαμβανομένων κτημάτων ενεργηθείσα κατάσχεσις». Η εγγραφή αυτή υπογράφεται από τον πρόεδρο Μ. Χακήμ, τους δικαστές Γιαξή Χ^η Σταματίου και Γ. Αλετρά και το γραμματέα Γ. Λεοντίδη²⁰.

Σε παρόμοια διαφορά το Δικαστήριο ανέβαλε την υπόθεση για να εμφανισθούν οι μάρτυρες που υπογράφουν το πωλητήριο έγγραφο. Στη σχετική εγγραφή του κώδικα αποφάσεων του Πρωτοδικείου Θάσου αναγράφεται: «Τη αιτήσει του πληρεξουσίου του ανακόπτοντος το Δικαστήριον ανέβαλεν ίνα δικάση την υπόθεσιν εις την 31 Μαρτ. 1897, καθ' ην να εμφανισθώσιν και οι εν τω πωλητηρίω εγγράφω υπογεγραμμένοι μάρτυρες Π/Γαβριήλ και Π.Κ. Χ^ηΕμμανουήλ, κάτοικοι Παναγίας. Τη

18. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 20.

19. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Μ.Ε.Δ. Κάτω Θεολόγου των ετών 1895-1910, σ. 25-26. Πρβλ. και Λάζαρου Κοεμτζόπουλου, Η απονομή της δικαιοσύνης στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, περ. «Θασιακά», τ. 9(1994-1995, σ.296-297.

20. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Πρωτοδικείου Θάσου του έτους 1897, σ. 20.

24 Μαρτίου 1897». Και η εγγραφή αυτή υπογράφεται από τον ίδιο πρόεδρο, τον ίδιο γραμματέα και τους δικαστές Γιαξή Χ^η Σταματίου και Χριστόδουλο Δημητριάδη²¹.

Στον ίδιο κώδικα σημειώνεται και μια άλλη υπόθεση που είχε ως αντικείμενο την εξακρίβωση της γνησιότητας των υπογραφών. Στην εγγραφή της υπόθεσης σημειώνεται: «Κατά το 159 άρθ. Πολ. Δικ. απορρίπτεται η υπ' αρ. 431 και ημερομ. 16 9/βρίου 1896 ανακοπή των ανακοπτόντων Παναγιώτου Π/Δημητρίου και Ιωάννου Π/Δημητρίου και επικυρούνται η υπό ημερομηνία 16 8/βρίου 1896 και αρ. 107 υπέρ του ανακοπτομένου ερήμην απόφασις. Διά τε τον εμφανισθέντα Κωνστ. Π/Δημητρίου διωρίσθησαν ο Β. Μαραγκόπουλος και Στέφ. Σούλτος όπως μετά του προέδρου Γεωργ. Αλετρά εξελέγξωσι την υπογραφήν του και εντός 15 ημερών δώσωσι την έκθεσίν των». Η απόφαση αυτή προδικαστικά υπογράφεται από τον πρόεδρο Μ. Χακήμ, από το γραμματέα Γ. Λεοντίδη και από τους παρόντες δικαστές Γ. Αλετρά και Χ. Δημητριάδη²².

Τελειώνοντας θ' αναφέρουμε μια υπόθεση πλαστογραφίας γραμματίου, που δικάστηκε στις 17-9-1887 στο Πλημμελειοδικείο Θάσου. Ο μηνυτής Αναγνώστης Παναγιώτου κατηγορήσε τον Ιωάννη Αναγνώστου ότι παραποίησε το γραμμάτιο που κληρονόμησε από τον πεθερό του. Ο κατηγορούμενος αντέκρουσε την κατηγορία και ισχυρίστηκε ότι έτσι του το παρέδωσε ο μακαρίτης πεθερός του. Τελικά αθώωθηκε με το σκεπτικό: «επειδή το γραμμάτιον, όπερ κατηγορείται ως πλαστόν, φαίνεται ότι επλαστογραφήθη το έτος 1882-1883. Επειδή το γραμμάτιον δεν διελάμβανε υπερημερίας τόκον διά να υποθέση τις ότι τούτο εγένετο επί σκοπόν τοκογλυφίας. Επειδή, αν υποθέσωμεν ότι διελάμβανε τόκον, να είναι πλαστογραφία επί σκοπόν τοκογλυφίας, τότε η χρονολογία του γραμματίου έπρεπε να η προτερινή, δηλ. 1881-1882 και ουχί 1882-1883. Και επειδή εκ της γενομένης διαδικασίας δεν αποδεικνύεται ο κατηγορούμενος ως πλαστογράφος. Διά ταύτα κηρύσσει τον κατηγορούμενον αθών. Καταδικάζει τον μηνύοντα Αναγνώστην Παναγιώτου να πληρώσει το υπόλοιπον του γραμματίου συνιστάμενον εκ γροσ. τρεχούμενα (1.232), αποζημιώσεις του κατηγορουμένου γρ. 168, το όλον 1.400, τρέχ. δικαστικά έξοδα γρ. γιρά 64 και 3 μετζίτια διά τον Γιαννάκη Βασιλείου...»²³.

Γενικά από όλο το υλικό που αναφέραμε αναμφίβολα αποδεικνύεται ότι τα αρμόδια δικαστικά όργανα που απένειμαν δικαιοσύνη στη Θάσο λειτουργούσαν σε μεγάλο βαθμό κατά δίκαιο τρόπο. Μικροαλλαγές που έγιναν σε μερικές διαθήκες δεν μπορούν ν' αποδοθούν σε μεροληψία, αφού άλλες, που συντάχτηκαν μάλιστα από αρχιερατικούς επιτρόπους, ακυρώθηκαν ως μη σύννομες.

21. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Πρωτοδικείου Θάσου του έτους 1897, σ. 44.

22. Βλ. Κώδικα αποφάσεων Πρωτοδικείου Θάσου του έτους 1897, σ. 2.

23. Βλ. Κωνσταντίνου Χιώνη, Η απονομή της δικαιοσύνης στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, «Θασιάκα», τ. 5(1988), σ. 195-197, αρ. εγ. 17.